

บทที่ 1

ความหมายและขอบเขตของวิชาภูมิศาสตร์

ภูมิศาสตร์คืออะไร (What is Geography ?)

ภูมิศาสตร์ (Geography)¹ หมายถึงวิชาที่ต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในดินแดนต่าง ๆ ของโลก การศึกษาภูมิศาสตร์แผนใหม่ต้องศึกษาอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์หรือหลักเกณฑ์สถิติข้อเท็จจริงจากวิชาในแขนงที่เกี่ยวข้องกันมาพิจารณาโดยรอบคอบ²

วิชาภูมิศาสตร์มีความสำคัญในด้านเนื้อหาทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นวิชาที่ช่วยให้เห็นภาพพจน์จินตนาการถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การศึกษาโดยใช้วิธีการพรรณนาอธิบาย และตีความหมายถึงสิ่งที่ผันแปรเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกตามธรรมชาติ เช่น ลมฟ้าอากาศ ลักษณะภูมิประเทศ ดิน หิน แร่ธาตุต่าง ๆ พืชพรรณธรรมชาติ ฯลฯ และศึกษาถึงเรื่องที่มีสัมพันธ์กับมนุษย์ เช่น จำนวนประชากร การตั้งถิ่นฐาน การผลิต การคมนาคมขนส่ง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ จะช่วยให้เกิดมโนคติสามารถนำหลักการต่าง ๆ มาเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้ารวดเร็วขึ้น

1.1 คุณค่าและความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ (The Functional Value of Geography)

คุณค่าที่สำคัญของวิชาภูมิศาสตร์มีดังนี้ :-

1. คุณค่าในด้านอาชีพ ช่วยให้มนุษย์ในภูมิภาคต่าง ๆ เข้าใจในเรื่องการประกอบอาชีพดีขึ้น เช่น พ่อค้าทราบฤดูกาลผลิตพืชผลต่าง ๆ ชาวนาหรือเกษตรกรเข้าใจสภาพดินฟ้าอากาศว่าควรจะปลูกพืชชนิดใด เมื่อไร เก็บเกี่ยวระยะไหน แม้แต่อาชีพขั้วเครื่องบิน เดินเรือ การประมง ต่างก็ต้องการอาศัยวิชาภูมิศาสตร์สนับสนุนและใช้เป็นแนวทาง

¹ Geography มาจากคำว่า Geo+Graph หรือ the earth+description หมายถึงการพรรณนาเกี่ยวกับโลก (describe the earth)

² พจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หน้า 147.

2. คุณค่าในการพัฒนาสติปัญญา ช่วยให้เกิดความเฉลียวฉลาดในการพิจารณา และตีความหมายสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เมื่อฝนตก ควรปิดประตูหน้าต่างกันใดก่อน

3. คุณค่าในการเป็นพลเมืองดีมีความเฉลียวฉลาด ช่วยให้เกิดความคิดในการ นำหลักวิชาภูมิศาสตร์มาปรับปรุงให้เกิดประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง เช่น รู้จักสร้างเขื่อนหรือ อ่างกักเก็บน้ำไว้ใช้เพาะปลูก หรือผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ

4. คุณค่าในการส่งเสริมความรู้วิชาแขนงอื่น ๆ ช่วยให้วิชาอื่น ๆ มีความหมาย ยิ่งขึ้น เช่น วิชาประวัติศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ

5. คุณค่าในการส่งเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ช่วยให้การศึกษา นอกสถานที่ การท่องเที่ยวและการสำรวจมีความสะดวกรวดเร็วขึ้น เช่น จะเดินทางไปเที่ยว ทวีปออสเตรเลีย ยุโรป อเมริกาเหนือ หรือภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย จำเป็นต้องมี ความรู้พื้นฐานหรือรายละเอียดของสถานที่นั้น การเดินทางย่อมไม่ลำบากสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้

6. คุณค่าในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างชาติ ช่วยให้เข้าใจ สภาพลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ฐานะทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศอื่น ซึ่ง จะเกิดผลดีทางด้านกาทูต และการอยู่ร่วมโลกเดียวกัน

1.2 ขอบเขตของวิชาภูมิศาสตร์ (Scope of Geography)*

วิชาภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ให้ความรู้เรื่องโลกมาตั้งแต่สมัยโบราณ ยิ่งสมัยปัจจุบัน มนุษย์สนใจดินแดนในภูมิภาคต่าง ๆ มากขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาวิชาภูมิศาสตร์กว้างขวาง เพิ่มขึ้น

ขอบเขตของวิชาภูมิศาสตร์จำแนกเป็น 2 สาขา คือ

1. สาขาที่แบ่งตามระบบเนื้อหาวิชา (Systematic topical branches)
2. สาขาที่แบ่งตามลักษณะภูมิภาค (Regional branches)

1. สาขาที่แบ่งตามระบบเนื้อหาวิชา

วิชาภูมิศาสตร์ที่เป็นหลักของเนื้อหาวิชาอื่น ๆ มีดังนี้ :-

*Encyclopedia Americana เล่ม 12 หน้า 437.

ก. ภูมิศาสตร์ธรรมชาติ (กายภาพ) (Physical Geography)

ข. ภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography)

ก. ภูมิศาสตร์ธรรมชาติ (กายภาพ) (Physical Geography)

วิชาภูมิศาสตร์ธรรมชาติหรือภูมิศาสตร์กายภาพ คือ วิชาที่ศึกษาถึงสภาวะธรรมชาติของโลกซึ่งประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ดิน น้ำ แร่ธาตุต่างๆ และพืชพรรณธรรมชาติ รวมทั้งหลักเกณฑ์และกระบวนการวิธีที่จะอธิบายถึงปรากฏการณ์เหล่านี้ว่ามีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับมนุษย์อย่างไร

ภูมิศาสตร์กายภาพเป็นรากฐานสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์แขนงอื่น ๆ เพราะเป็นวิชาที่อธิบายเหตุผลถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เช่น บริเวณที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่น เพราะบริเวณนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ของดินหรือแร่ธาตุ และมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน เป็นต้น

วิชาอื่น ๆ ที่มีอิสระในเนื้อหาของตัวเองแล้วยังมีความสัมพันธ์กับวิชาภูมิศาสตร์กายภาพด้วย ได้แก่

1. ภูมิศาสตร์ดิน (Soil Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงลักษณะธรรมชาติและ การกระจายของดินต่าง ๆ ในโลก โดยพิจารณาถึงสภาพภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อพืชนั้น ๆ

2. ภูมิศาสตร์พืช (Phyto Geography หรือ Plant Geography) คือ วิชาที่ศึกษาถึงเรื่องพืชพรรณในดินต่าง ๆ ของโลก โดยพิจารณาถึงสภาพภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อพืชนั้น ๆ

3. ภูมิศาสตร์สัตว์ (Zoo Geography หรือ Animal Geography) คือ วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับสัตว์ในระดับต่ำกว่ามนุษย์ ในปัจจุบันมีแนวการศึกษาเป็น 2 ทาง คือ ทางภูมิภาคและทางประวัติความเป็นมาของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในดินต่าง ๆ ของโลก นักภูมิศาสตร์สาขาจำเป็นต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับวิชาสัตววิทยา ชีววิทยาและวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นรากฐานวิชาภูมิศาสตร์

4. ภูมิศาสตร์แร่ (Mineral Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงเรื่องแร่และ หินในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก โดยพิจารณาถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อแร่และ หินชนิดนั้น ๆ

5. ธรณีวิทยาเบื้องต้น (Introduction to Geology) คือวิชาที่ศึกษาถึงประวัติและลักษณะโครงสร้างของเปลือกโลก หินประเภทต่าง ๆ ซึ่งประกอบเป็นเปลือกโลก คุณสมบัติของหินและยุคทางธรณีวิทยา

6. ธรณีวิทยาทั่วไป (General Geology) คือวิชาที่ศึกษาถึงธรณีกายภาพ แร่ธาตุ หิน และธรณีโครงสร้าง

7. ธรณีสัณฐานวิทยา หรือ ภูมิลักษณะวรรณา (Geomorphology หรือ Physiography) คือวิชาที่ศึกษาถึงโครงสร้างและลักษณะภูมิประเทศ ขบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของภูมิประเทศ ทฤษฎีสำหรับอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศ

8. ดาราศาสตร์ (Astronomy) คือ วิชาที่ศึกษาถึงความเป็นมาของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบรรยากาศและท้องฟ้า

9. อุตุนิยมวิทยา (Meteorology) คือ วิชาที่ศึกษาถึงสภาพลักษณะของบรรยากาศที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น อากาศแปรปรวน การพยากรณ์อากาศ ซึ่งมีผลกระทบต่อการคมนาคมขนส่ง การเกษตรและการทหาร

10. อากาศวิทยา (Climatology) คือวิชาที่ศึกษาถึงขบวนการของพลังงาน จากดวงอาทิตย์ อุณหภูมิ ความกด และความชื้น ลักษณะและการกระจายของภูมิอากาศ ความรู้เกี่ยวกับแผนที่รายงานอากาศ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอากาศ รวมทั้งอิทธิพลของภูมิอากาศที่มีต่อกิจกรรมทางสังคม

11. อุทกภูมิศาสตร์ (Hydrogeography) คือวิชาที่ศึกษาถึงพื้นน้ำบนพื้นโลก การหมุนเวียนและปัญหาที่เกิดขึ้นจากน้ำ รวมทั้งด้านสมุทรศาสตร์ (Oceanography) ที่ศึกษาเกี่ยวกับทะเลและมหาสมุทรอย่างละเอียด อันมีผลต่อเศรษฐกิจการประมงด้วย

12. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Conservation of Natural Resources) คือวิชาที่ศึกษาถึงแหล่งและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในราชอาณาจักร โดยเน้นถึงผลที่ผลเสียอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากร ศึกษาถึงหลักเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของราชอาณาจักรไทย

13. ภูมิศาสตร์ชีวะ (Biogeography) คือวิชาที่ศึกษาถึงภาวะสำคัญทาง ภูมิศาสตร์ พืชและสัตว์ โดยเฉพาะในทางลักษณะหน้าที่ การกระจาย การจำกัดตัวเองให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม

14. วิชาการทำแผนที่ (Cartography) คือวิชาที่ศึกษาถึงหลักของคาร์โต- กราฟฟี มาตราส่วนแผนที่ ระบบกริด เส้นโครงแผนที่ การประกอบแผนที่ การให้เครื่องหมายแผนที่ การผลิตแผนที่ การปฏิบัติโดยใช้เครื่องมือทางคาร์โต-กราฟฟี เทคนิคของการ ทำแผนที่การอัดพิมพ์รูปถ่าย และการแก้ไขแผนที่

15. การแปลความหมายจากแผนที่ (Maps Interpretation) คือวิชาที่ ศึกษาถึงการตีความและการใช้แผนที่ภูมิศาสตร์ การหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์โดยอาศัยแผนที่ ภูมิประเทศ การใช้แผนที่ภูมิประเทศในสนาม

16. การแปลความหมายจากภาพถ่าย (Aerial Photo Interpretation) คือวิชาที่ศึกษาถึงลักษณะของภาพถ่ายทางอากาศ การอ่านภาพภูมิประเทศ พืชผลและสิ่งที่มีมนุษย์ สร้างขึ้นจากภาพถ่ายทางอากาศ ภาพสามมิติ และการใช้ภาพถ่ายทางอากาศทำแผนที่

17. การอ่านแผนที่และรูปถ่าย (Map and Photo Reading) คือวิชาที่ ศึกษาถึงเส้นโครงแผนที่ การจำแนกแผนที่ ตำแหน่ง มาตราส่วน ทิศทางความสูง แผนที่ แสดงความสูง การอ่านแผนที่ในสนาม การอ่านภาพถ่ายและการมองภาพตรวจทรงลักษณะของ รูปถ่าย

18. เทคนิคสนามเบื้องต้น (Introduction to Field-survey) คือวิชาที่ ศึกษาถึงเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น เครื่องวัดอุณหภูมิความชื้น ความกด ความสูง หาพื้นที่ วัดกระแสน้ำ ฯลฯ การเก็บข้อมูลจากการวัดด้วยเครื่องมือ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และ สังเกตการณ์ การวางแผนสำหรับการออกสนาม

19. การสำรวจ 1 (Surveying 1) คือวิชาที่ศึกษาถึงการแนะนำในการ สำรวจ ความสัมพันธ์ระหว่างการสำรวจและการทำแผนที่ การสำรวจด้วยโซ่ การสำรวจด้วย โตะทำแผนที่ การลงที่หมายแผนที่โดยใช้มุมและระยะทาง การทำระบับด้วยวิธีต่าง ๆ รวมทั้ง การวัดระยะทางและการวัดมุม

20. การสำรวจ 2 (Surveying 2) คือวิชาที่ศึกษาถึงเครื่องมือที่ใช้ใน การสำรวจ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำระบับ การทำเส้นวงรอบด้วยเครื่องธีโอโดไลท์ การวัด ทางดาราศาสตร์ ฯลฯ

21. โฟโตแกรมเมตรี (Photogrammetry) คือวิชาที่ศึกษาถึงประวัติกรรม-วิธีการผลิตรูปถ่าย การมองภาพทรวดทรง เครื่องมือในการเขียนแผนที่ วิธีการหาจุดบังคับรูปถ่าย (ในชั้นสูงจะมีการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดรูปถ่าย การฝึกปฏิบัติหาจุดบังคับรูปถ่าย และการทำแผนที่ภูมิประเทศ)

22. หลักการวิเคราะห์ภาพถ่ายจากดาวเทียม (Principles of Remote Sensing) คือวิชาที่ศึกษาถึงหลักการและวิธีการใช้ภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อการทำแผนที่ การวัดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและภูมิประเทศเพื่อเป็นแนวทางจัดเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ

23. ทฤษฎีเส้นโครงแผนที่ (Theory of Map Projection) คือวิชาที่ศึกษาถึงวิธีแสดงภาพของทรงกลมบนพื้นฐาน มาตรฐานและความคลาดเคลื่อน เส้นโครงแผนที่แบบต่าง ๆ การคำนวณหาพิกัดต่าง ๆ ของจุดที่ทราบค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์แล้ว

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงวิธีการปริมาณวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ วิธีการสถิติทางภูมิศาสตร์ และเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์

ข. **ภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography)** คือวิชาที่ศึกษาถึงระบบความเป็นอยู่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและกฎตั้งถิ่นฐานตามลักษณะภูมิศาสตร์ มนุษย์ภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวางในเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ชาติ เชื้อชาติ สีและผิว ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในตำแหน่งเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและสังคม

วิชาภูมิศาสตร์ที่จัดตามระบบเนื้อหาวิชาและสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์มนุษย์ มีดังต่อไปนี้ :-

1. **ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน (Settlement Geography)** คือวิชาที่ศึกษาถึงการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในดินต่าง ๆ ของโลก โดยพิจารณาว่าการตั้งถิ่นฐานนั้นเกี่ยวข้องหรือเป็นผลเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์อย่างไร

2. **ภูมิศาสตร์เมือง (Urban Geography)** คือวิชาที่ศึกษาถึงภาพและโครงสร้างของเมือง เศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง การอุตสาหกรรมในบริเวณเมือง ปัญหาพื้นฐานของเมือง การปรับปรุงและการแก้ไข้ปัญหาของเมือง

3. **ภูมิศาสตร์การเมือง (Political Geography)** คือวิชาที่ศึกษาถึงการเมืองอย่างมีระบบหลักเกณฑ์ โดยพิจารณาภาวะภูมิศาสตร์เกี่ยวกับรัฐ อำนาจทางการเมือง และ

ปัจจัยต่าง ๆ ทางค้ำระหว่างที่ วัฒนธรรมเศรษฐกิจที่มีต่อรัฐรวมทั้งวิเคราะห์ปัญหา และ เหตุการณ์ทางการเมืองของโลกปัจจุบัน สาขาของภูมิศาสตร์การเมืองได้แก่ ภูมิศาสตร์การ ทหาร

4. ภูมิศาสตร์ชนบท (Rural Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงสภาพและโครง- สร้างชนบท เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนชนบท การปรับปรุงและการแก้ปัญหาของ ชนบท (เป็นแขนงหนึ่งของภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน)

5. ภูมิศาสตร์ประชากร (Population Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงประชา- กรของโลก การกระจาย ความหนาแน่น การย้ายถิ่น การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะของประชากร ทางค้ำเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมทั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ประชากร

6. ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural Geography) คือวิชาที่ศึกษาค้นวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ในเขตต่าง ๆ ของโลก เช่นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การใช้ที่ดิน ฯลฯ

7. ภูมิศาสตร์ประวัติ (Historical Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงประวัติการ เปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ของดินแดนต่าง ๆ ในโลก เช่น ที่ตั้ง ความเป็นอยู่ของประชากร

8. ภูมิศาสตร์จุลภาค (Micro Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงดินแดนแห่งใด แห่งหนึ่งอย่างละเอียด มีเนื้อที่ไม่กว้างขวางนัก

9. ภูมิศาสตร์การแพทย์ (Medical Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงการกระจาย ของโรคร้ายต่าง ๆ ในโลก พร้อมทั้งเหตุผลทางภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อโรคร้ายไข้เจ็บนั้น ๆ

10. ภูมิศาสตร์มนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Geography of man and Environ- ment) คือวิชาที่ศึกษาถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของ มนุษย์ และการใช้ทรัพยากร เน้นการศึกษาภาวะการเศรษฐกิจ สังคมการเมือง วัฒนธรรม และภาวะแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบัน

11. ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ (Economic Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงทรัพยากร และกิจกรรมที่สำคัญของโลก โดยวิเคราะห์ถึงปัญหาทางธรรมชาติ และปัจจัยทางวัฒนธรรม ที่มีผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของดินแดนต่าง ๆ และประเมินค่าในการพัฒนาทางภูมิศาสตร์

เศรษฐกิจของราชอาณาจักรไทย

ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจเน้นเรื่องการผลิต การกระจายของวัตถุดิบในภูมิภาคของประเทศต่าง ๆ การค้าระหว่างประเทศ การอุตสาหกรรม การขนส่ง การเพาะปลูก พืชในภูมิภาคต่าง ๆ การประกอบอาชีพ ปัญหาค่าจ้างแรงงาน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

วิชาภูมิศาสตร์ที่จัดตามระบบเนื้อหาวิชาและสัมพันธ์กับวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ มีดังนี้ :-

11.1 ภูมิศาสตร์การเกษตร (Geography of Agriculture) คือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับเขตการเกษตรกรรมของโลก (รวมการกลั่นกรอง การเลี้ยงสัตว์ การป่าไม้และการประมงไว้ด้วย) และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกระจายของแต่ละเขต

11.2 ภูมิศาสตร์อุตสาหกรรม (Industrial Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงเขตอุตสาหกรรมที่สำคัญของโลก โดยเน้นในด้านการใช้วัตถุดิบ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม

11.3 ภูมิศาสตร์การขนส่ง (Transportation Geography) คือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการขนส่งในดินแดนหนึ่งของโลก

11.4 ภูมิศาสตร์การตลาด (Marketing Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงเรื่องการตลาดในส่วนต่าง ๆ ของโลก โดยพิจารณาถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลมาถึงการตลาดนั้น ๆ

11.5 ภูมิศาสตร์ประดิษฐกรรม (Manufacturing Geography) คือวิชาที่ศึกษาถึงประดิษฐกรรมในดินต่าง ๆ ของโลก โดยพิจารณาถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อประดิษฐกรรมนั้น ๆ

11.6 ภูมิศาสตร์ทรัพยากร (Geography of Resources) คือวิชาที่ศึกษาถึงความสำคัญของทรัพยากร ที่มีต่อเศรษฐกิจและการพัฒนาดินแดน มนุษย์และการบุกเบิกทรัพยากร วิเคราะห์และวิธีการแก้ไข

นอกจากนี้ได้แก่ ภูมิศาสตร์การวางแผนและการใช้ที่ดินภูมิศาสตร์เกี่ยวกับพืชที่ปลูก เป็นต้น

ลักษณะภูมิภาค

2. สาขาที่แบ่งตามลักษณะ ภูมิภาค การแบ่งสาขาตามภูมิภาคเรียกว่า ภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Regional Geography)

ภูมิศาสตร์ภูมิภาค คือวิชาที่ศึกษาถึงลักษณะภูมิศาสตร์ที่จำแนกเป็นภาค ทวีป ประเทศ โดยศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

- ทำเลที่ตั้ง ขนาด รูปร่าง และพรมแดน
- โครงสร้างและลักษณะภูมิประเทศ
- ลักษณะภูมิอากาศ
- ลักษณะทางเศรษฐกิจ
- การค้าขาย
- การอุตสาหกรรม
- การคมนาคมขนส่ง
- ความสัมพันธ์กันการทุก

ภูมิศาสตร์ภูมิภาคที่สำคัญมีดังนี้ :-

1. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปยุโรป (Regional Geography of Europe)
2. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปอเมริกาเหนือ (Regional Geography of North America)
3. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปอเมริกากลาง (Regional Geography of Central America)
4. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปอเมริกาใต้ (Regional Geography of South America)
5. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปแอฟริกา (Regional Geography of Africa)
6. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปเอเชีย (Regional Geography of , Asia)
7. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Regional Geography of South-west Asia)
8. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคเอเชียใต้ (Regional Geography South Asia)

9. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Regional Geography of South-east Asia)
10. ภูมิศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออก (Regional Geography of East Asia)
11. ภูมิศาสตร์ประเทศไทย (Geography of Thailand)
12. ภูมิศาสตร์เขตร้อน (Geography of Tropical Regions) ศึกษาลักษณะกายภาพ เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมที่สำคัญ
13. ภูมิศาสตร์กลุ่มประเทศสังคมนิยม (Geography of Socialist Countries) ศึกษาลักษณะกายภาพ เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมที่สำคัญ
14. ภูมิศาสตร์กลุ่มประเทศพัฒนา (Geography of The Developed Countries) ศึกษาลักษณะกายภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมที่สำคัญ
15. ภูมิศาสตร์ออสเตรเลียและโอเชียเนีย (Geography of Australia and Oceania)
16. ภูมิศาสตร์ละตินอเมริกา (Geography of Latin America) ศึกษาทรัพยากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม
17. ภูมิศาสตร์แองโกลอเมริกา (Geography of Anglo America) ศึกษาทรัพยากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม